

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zemědělská fakulta
Katedra biologických disciplín

Biologie jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.)
bakalářská práce

Jaroslava Boušová

vedoucí práce
Ing. Zuzana Balounová, Ph.D

České Budějovice 2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jaroslava BOUŠOVÁ**
Osobní číslo: **Z11704**
Studijní program: **B4106 Zemědělská specializace**
Studijní obor: **Biologie a ochrana zájmových organismů**
Název tématu: **Biologie jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.) - literární rešerše**
Zadávací katedra: **Katedra biologických disciplin**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Literární rešerše známých údajů k jeřábu oskeruši (*Sorbus domestica*) v následujících tématech (včetně cizojazyčné literatury):

1. Stručná morfologická charakteristika, variabilita a jeho systematické členění (morfologie, nároky, rozšíření, variabilita), přehled rozšíření v podmínkách střední Evropy.
2. Geografické a výškové rozšíření v celém areálu, historické souvislosti rozšíření.
3. Stanovištní podmínky; klimatická a topografická omezení druhu, vazba na substrát (typ, chemismus a tvrdost hornin).
4. Společenstva, v nichž se druh vyskytuje; stručný přehled druhů, které se často společně vyskytují se *Sorbus domestica*.
5. Vliv biotických a abiotických faktorů na výskyt a růst.
6. Růstové vlastnosti, základní fenologické údaje, diasporologie.
7. Vztahy s ostatními organismy: přehled fytofágního hmyzu aj. zvířat; nemoci, parazité, symbionti.

Rozsah grafických prací: 10 stran (tabulky primárních dat, mapové přílohy, fot. dokumentace)

Rozsah pracovní zprávy: 25

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Warburge F. et Kárpáti Z. E. (1968): *Sorbus* L. - In: Tutin T. G. et al. [eds.], *Flora Europaea* Vol. 2: 67-71, Cambridge University Press, Cambridge.

Baňarová E. (2005): Výskyt volně rostoucích oskeruší v CHKO Bílé Karpaty, jejich využití a význam. - Ms. [Bakalář. pr., depon. in: ZF MZLU Lednice na Moravě]

Hrdoušek V. et al. (2003): Oskeruše ? od A do Z. - INEX-SDA Bílé Karpaty, Modré. 64 p.

Hedlund T. (1901): Monographie der Gattung *Sorbus*. - Kungl. Svenska Vetenskapsakad. Handl. 35/1: 1-147.

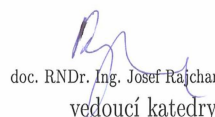
Vedoucí bakalářské práce: Ing. Zuzana Balounová, Ph.D.
Katedra biologických disciplin

Datum zadání bakalářské práce: 11. února 2013

Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2013

prof. Ing. Miloslav Šoch, CSc.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní ofi. 13
Studentská 13
370 05 České Budějovice

doc. RNDr. Ing. Josef Rájchard, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 12. února 2013

Prohlášení autora bakalářské práce

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích,

.....
Jaroslava Boušová

Poděkování

Ráda bych poděkovala svému školiteli Ing. Zuzaně Balounové, Ph.D za vedení bakalářské práce, za poskytnutí užitečných rad, ale také za ochotu, vstřícnost a trpělivost. Stejně tak bych ráda poděkovala původnímu školiteli Ing. Vítu Jozovi.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za podporu během celého studia.

Jaroslava Boušová

Anotace

Bakalářská práce pojednává o biologii jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.).

Cílem této práce bylo zkompletovat informace týkající se jeřábu oskeruše na základě literárních podkladů. Práce je rešerší odborné literatury, článků a informací o jeřábu oskeruši zaměřených především na jeho morfologii, biologii a rozšíření. První kapitola je věnována přehledu nomenklatury, dále je pozornost věnována morfologii druhu, jeho rozšíření v Evropě, rozšíření geografickému a výškovému a stanovištním podmínkám druhu. V bakalářské práci jsou dále zpracovány biotické a abiotické vlivy, působící na druh a vztahy s jinými organismy.

Klíčová slova: jeřáb oskeruše, biologie, rozšíření, morfologie

Annotation

The bachelor work deals with the biology of the service tree (*Sorbus domestica* L.).

The aim of this work was to assemble information regarding service tree based on literary evidence. The work consists of a literature search, articles and information on service tree focused primarily on the morphology, biology and expansion. The first chapter is devoted to an overview nomenclature, attention is paid to the morphology of its expansion in Europe, geographic expansion and height and the type of site conditions. The bachelor work is further processed biotic and abiotic influences acting on the species and relationships with other organisms.

Key words: service tree, biology, expansion, morphology

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíl práce.....	10
3. Literární rešerše.....	11
3.1. Systematické zařazení, názvy v cizích jazycích.....	11
3.1.1. Systematické zařazení.....	11
3.1.2. Názvy v cizích jazycích.....	12
3.2. Stručná morfologická charakteristika.....	12
3.2.1. Morfologie.....	12
3.2.2. Biologické nároky druhu.....	14
3.2.3. Rozšíření.....	14
3.2.4. Variabilita.....	14
3.3. Přehled rozšíření v podmínkách střední Evropy.....	15
3.4. Geografické a výškové rozšíření.....	16
3.4.1. Geografické rozšíření.....	16
3.4.2. Výškové rozšíření.....	16
3.4.3. Historické souvislosti rozšíření.....	16
3.5. Stanovištní podmínky.....	17
3.5.1. Klimatická a topografická omezení druhu.....	17
3.5.2. Vazba na substrát.....	17
3.6. Společenstva v nichž se druh vyskytuje.....	18
3.6.1. Stručný přehled druhů, které se často společně vyskytují se <i>Sorbus domestica</i>	18
3.7. Vliv biotických a abiotických faktorů na výskyt a růst.....	19
3.7.1. Biotické faktory.....	19
3.7.2. Abiotické faktory.....	21
3.8. Růstové vlastnosti, základní fenologické údaje, diasporologie.....	21
3.8.1. Růstové vlastnosti.....	21
3.8.2. Základní fenologické údaje.....	22
3.8.3. Diasporologie.....	22
3.9. Nemoci, parazité, symbionti.....	23
3.10. Využití, kulturní význam a ochrana.....	24
3.10.1. Využití plodů.....	24
3.10.2. Využití dřeva.....	25
3.10.3. Využití pupenů.....	25
3.10.4. Kulturní význam.....	25
3.10.5. Ochrana.....	26
4. Závěr.....	28
5. Použitá literatura.....	29
5.1. Citace textu.....	29
5.2. Citace příloh.....	34
6. Přílohy.....	36

1. Úvod

Jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica* L.) je listnatý strom z čeledi růžovité (*Rosaceae*). Svě jméno získal pravděpodobně díky Keltům. Jeho název *Sorbus* se odvozuje od keltského sor – kyselý, trpký (Tomášek, 2011). Růst stromu je podmíněn biotopem, ve kterém se nachází. Roste buď soliterně (růst stromu do šířky) nebo v lese (růst stromu do výšky). Plodem jsou malé malvice („jablíčka“), často využívané na výrobu slivovice, léčivých extraktů a kompotů. V České republice druh roste v nejteplejších oblastech jako jsou Pavlovské vrchy nebo Jihomoravská pahorkatina. Ve světě je rozšířen hlavně v jižní Evropě, Malé Asii a severní Africe.

Jako každá rostlina, tak i jeřáb oskeruše má své parazity, symbionty a nemoci, které ho napadají a za tímto účelem byl zpracován seznam fytofágního hmyzu, vyskytujícího se na tomto stromě.

O tomto druhu dosud nebyly informace, týkající se jeho morfologie, rozšíření, stanovištních podmínek, biotických a abiotických faktorů a vztahů s ostatními organismy souborně publikovány. Práce má přispět k snadnější orientaci a vyhledávání informací, týkajících se toho druhu.

2. Cíl práce

Cílem bakalářské práce bylo zpracování rešerše známých údajů o jeřábu oskeruši (*Sorbus domestica* L.).

3. Literární rešerše

3.1. Systematické zařazení, názvy v cizích jazycích

3.1.1. Systematické zařazení

Říše: *Plantae* – rostliny

Podříše: *Viridiplantae* – zelené rostliny

Oddělení: *Magnoliophyta* – krytosemenné rostliny

Třída : *Rosopsida* – vyšší dvouděložné rostliny

Řád: *Rosales* – růžotvaré

Čeleď: *Rosaceae* – růžovité

Podčeleď: *Amygdaloideae*

Tribus: *Maleale*

Rod: *Sorbus* – jeřáb

Druh: *Sorbus domestica* – jeřáb oskeruše

(Anonymus 2011, Anonymus 2012c)

Synonyma: *Pyrus sorbus* Gaertn., *Pyrus domestica* (L.) Sm., *Mespilus domestica* (L.) All.

Lidové názvy: voškeruše zahradní (Hájek, 1562), voškeruše samice – domácí aneb zahradní (Huber, 1596), řeřabina oškeruše (Presl, 1819), jeřáb osmerých (Presl, 1846), řeřabina domácí (Opiz, 1852), oskeruše (Sloboda, 1852), jeřáb oskeruše (Kubát, 2002), břek domácí, brekyňa, brek, očkohrušky, oskoruch, oskeruša (Reuss, 1853), oskoruša domácí (Dostál, 1950), jarabina oskorušová (Marhold – Hindák, 1998)

Dostál (1989) udává 5 variet jeřábu oskeruše, týkající se tvaru plodů:
var. *maliformis* Penzès (= f. *pomifera*) malvice kulovité, 25 x 25 mm,
var. *pyriformis* Penzès, s malvicemi hruškovitými, 30 x 25 mm,
var. *obtusopyriformis* Penzès, malvice kulovitě hruškovité, 35 x 30 mm,
var. *micropyriformis* Penzès, s drobnými žlutými hruškovitými malvičkami, 30 x 23 mm,
var. *zempleniensis* Penzès hruškovité velké žluté malvice s červeným líčkem, 40 x 25 mm.

3.1.2. Názvy v cizích jazycích

Anglicky: Service tree
Německy: Speierling
Polsky: Jarzab domowy
Švédsky: Äppelrönn
Finsky: Välimerenpihlaja
Portugalsky: Sorva
Holandsky: Peervormige lijsterbes
Italsky: Sorbo domestico
Chorvatsky: Oskoruša
Arménsky: Մրնսնիկ կուլտուրական
Francouzky: Cormier
Baskicky: Gurbe
Dánsky: Storfrugtet Røn
Katalánsky: Servera
Bulharsky: Скопуша
(Anonymus, 2012c)

3.2. Stručná morfologická charakteristika

3.2.1. Morfologie

Jeřáb oskeruše je opadavý, listnatý strom. V klimatických podmínkách České republiky se dožívá 300 – 500 let (Aas, Riedmiller, 1994).

Strom dorůstá výšky 8-25 metrů. Postupně se kmen větví, ale často bývá patrný až do horní části koruny. Kmen má silné křivoité kořeny a daleko sahající kořeny postranní (Mikula, Vanke, 1989).

Koruna je široce kulovitá, většinou silněji klenutá s mnoha, většinou vodorovně rostoucími nebo lehce vzhůru směřujícími větvemi (Kremer, 1995). Velikost koruny závisí na tom, jestli je strom soliterní nebo zda roste v lese. V první případě může být šířka koruny až 20 metrů (Kremer, 1995).

Borka stromu je zpočátku hladká, šedohnědá, později hrubne v podélně i příčně mělce zbrázděnou borku (Úradníček, Maděra et al., 2001).

Listy jsou lichozpeřené, se 6-10 páry lístků, lístky jsou zpravidla vejčité až podlouhle vejčité, 5-7 cm dlouhé a 1-2 cm široké, po obvodu odstále jednoduše pilovité (Úradníček, Maděra et al., 2001). Listy jsou na líci tmavě nebo sytě žlutavě zelené a téměř lysé, na rubu světlejší a po vyrašení hustě plstnaté, ale k podzimu ochlupení vymizí a zůstává jen při střední žilce (Kremer, 1995). Na podzim listy červenají či fialovějí a opadávají (Aas, Riedmiller, 1994).

Palist jeřábu oskeruše je řapíkatý, dělený – dvoudílný, oba díly jsou po svém obvodu pilovité a dále dělené na laloky (Šefl, 2007).

Pupeny bývají lysé, někdy na kraji šupin slabě chlupaté, leskle zelené, většinou lepkavé, podlouhle vejcovitého tvaru (Aas, Riedmiller, 1994). Dorůstají délky 1 cm (Krüssmann, 1978). Z pupenů se vyrábí léčivé extrakty, které mají pomáhat proti revma (Hrdoušek, 2003).

Květy jsou oboupohlavné, pětičetné, až 1,5 cm velké (Coombes, 2008). Rostou v 6-10 cm širokých, kuželovitých chocholičnatých latách. Zbarvení květů je čistě nebo krémově bílé, poupata zarudlá. Šířka květů je kolem 15 mm, zřetelně stopkaté (Kremer, 1995). Květní stopky jsou hustě pýřité (Mikula, Vanke, 1989). Květy rozkvétají od května do června po vyrašení listů (Kremer, 1995).

Oskeruše začíná plodit v 10-20 letech. Plodem je značně velká malvice, 2-3 cm dlouhá, hruškovitého tvaru, občas i široce oválná nebo ve tvaru jablka (Kremer, 1995). Malvice jsou shloučené v chudších chocholičnatých latách (Mikula, Vanke, 1989). Barva zelenavá nebo červenohnědá, na osluněné straně většinou červeně skvrnitá nebo souvisle zarudlá (Kremer, 1995). Po celé ploše hustě tečkovaná drobnými lenticelami. Uvnitř malvice je většinou pět semen, 6mm velkých (Hedlund, 1901). Plody dozrávají koncem září. Za plné zralosti jsou plody jedlé, ale nevýrazně trpké. Množství ovoce je různé, u vzrostlého stromu se uvádí až 1200kg plodů. Úrodnost není pravidelná, některé roky se neurodí nic (Mikula, Vanke, 1989). Plody oskeruše se využívají pro mnoho pochutin. Vyrábí se z nich slivovice oskorušovice nebo se plody dají nakládat jako kompot, vyrábí se z nich marmelády, případně jsou vhodné i pro konzumaci bez úpravy (Hrdoušek, 2003).

Dřevo oskeruše je označováno jako nejtěžší dřevo v Evropě, má pěknou barvu a kresbu a proto se používalo v truhlářství a řezbářství. V současné době se výrobky z oskeruše téměř nevyskytují, což je dáno vzácností tohoto stromu (Hrdoušek, 2003).

3.2.2. Biologické nároky druhu

Oskeruše potřebuje teplé stanoviště a dlouhé nebo horké léto. Roste především v živné a raději sušší půdě. Je odolná vůči znečištěnému ovzduší. Z ovocných i lesních dřevin patří mezi nejodolnější na smog a exhalace, proto najde uplatnění také v průmyslových centrech (Bendíková, 2009). Nesnáší silné mrazy a při teplotách přes -30°C zamrzá (Anonymus, 2008). Nejčastěji roste v dubohabrových lesích a šípákových doubravách s půdou hlinitou a jílovitou (Hecker, 2003). Při umělé výsadbě je doporučena půda písčitá a humózní, pH půdy zásadité (Anonymus, 2012b).

3.2.3. Rozšíření

Hlavní areál výskytu oskeruše je v submediteránní klimatické oblasti (Aas, Riedmiller, 2008). Jedná se o teplomilný strom rostoucí severně od Alp ve smíšených doubravách ve vinorodých krajích (Úradníček, Maděra et al., 2001). Běžný je výskyt ve výškách od 160 do 500 m. n. m. Nikde ve svém areálu rozšíření nevytváří souvislé porosty a roste roztroušeně (Tomášek, 2011).

Velmi běžný je tento druh hlavně v jižní Evropě (Balkán, Itálie, Španělsko, Francie, Německo), Malé Asii a severní Africe. Ve střední Evropě pak až do oblasti středního Rýna (Kremer, 1995), v ČR v nejteplejších oblastech kolem Znojemsko-brněnské pahorkatiny, Pavlovské vrchy, Žďánický les, Jihomoravská pahorkatina, Bílé Karpaty a Luhačovická pahorkatina. Soliterní je výskyt v zemědělské krajině nebo může být v lesních porostech vysemeněný ze starých vinic a sadů. Původnost druhu v České republice je nejasná, jen na jižní Moravě může být zčásti původní (Úradníček, Maděra et al., 2001).

3.2.4. Variabilita

Koruna: Soliterně rostoucí stromy mají korunu kulovitou a širokou až 20 metrů (Kremer, 1995). Stromy rostoucí v lese jí mají výrazně menší. Důvodem je menší prostor pro růst (Prudič, 2000).

Kmen: Růst kmene do do výšky i šířky je ovlivněn tím, zda strom roste soliterně nebo v lese. Strom rostoucí soliterně je nižší, zato šířka kmene může být až přes 140 cm. Strom rostoucí v lese má šířku kmene mnohem menší, zato výška může být až 30 metrů (Prudič, 2000).

Kůra: Mění se podle věku stromu. Kůra oskeruší je tenká (Baňarová, 2007) a zpočátku hladká. Po 7. roce růstu začíná být šupinatá až brázditá. (Hrdoušek et al., 2003), později je drsností kmene podobná kmenu hrušně (Krüssmann, 1978).

Plody: Variabilita plodů je pozoruhodná a u jeřábů neobvyklá. V plodenství je 10 – 15 plodů malvic rozličného tvaru, podle něhož se rozlišují jednotlivé odrůdy jeřábu oskeruše (Baňarová, 2007).

3.3. Přehled rozšíření v podmínkách střední Evropy

U oskeruše nelze rozlišit mezi jejím přirozeným výskytem a záměrnou výsadbou s jejím následným zplaněním (Prudič, 2000). Ve střeoevropských oblastech s mírnou zimou se jedná o zdomácnělý druh (Mayer, 2006), místy původní vysazovaný nebo zplanělý (Schauer, 2007). Jižní Slovensko je považováno za místo nejsevernějšího přirozeného výskytu (Větvička, 1999).

Po ústupu doby ledové se střeoevropská květena vrátila z jižních oblastí zpět na své původní místo, byť částečně ochuzená. Za pravé střeoevropské druhy lze označit pouze takové, jejichž areál zaujímá především jen území střední Evropy. Někdy ovšem více nebo méně zasahují i do sousedních oblastí (Opravil, 1987).

Rozšíření na Slovensku: Biele Karpaty, Považský Inovec, Burda, Stražovské vrchy, Rudohorie, Trnavská, Nitranská a Žitavská sprašová pahorkatina, Krupina, Ipělsko – rimavska brazda, Slanské vrchy, Vihorlat, Východoslovenská nížina (Dostál, 1989).

Rozšíření ve Francii: původně na většině území (Hrdoušek, 2011), dnes region Mediditerranéenne, severovýchodní pánev Paříže (Magnitot, 2003).

Rozšíření v Německu: Bavorsko, Bádensko-Württembersko, Hesensko, Porýní-Falcko, Sasko-Anhaltsko
V Německu je oskerušim věnována dlouhodobá pozornost od roku 1993, kdy byl druh vyhlášen jako strom roku a byla zahájena jeho efektivní záchrana. Ovšem velkých a plodících stromů je v Německu pouze okolo 4000 (Hrdoušek, 2011).

Rozšíření ve Švýcarsku: Jura, v mnohých oblastech se stále nově objevuje a popisuje (Hrdoušek, 2011)

Rozšíření v Maďarsku: oblast Tokajských vrchů (Hrdoušek, 2011).

3.4. Geografické a výškové rozšíření

3.4.1. Geografické rozšíření v České republice

Zjištěné lokality jeřábu oskeruše na území České republiky jsou v okresech Litoměřice, Teplice, Ústí nad Labem, Praha – západ, Hodonín, Plzeň, Brno, Břeclav, Zlín, Vyškov, Uherské Hradiště, Kroměříž, Olomouc a Vsetín (Stachová, 2012).

Podle Stachové (2012) je v České republice 118 lokalit s výskytem jeřábu oskeruše, z toho v Čechách 21 lokalit. V okrese Litoměřice to je 19 oskeruší. V okrese Teplice 1 strom a v okrese Plzeň 1 strom. Na Moravě bylo zjištěno 97 lokalit s výskytem oskeruše. Avšak tam, kde probíhá další výsadba, přesná čísla nelze udat.

3.4.2. Výškové rozšíření v České republice

V České republice se druh nejčastěji vyskytuje ve výškách okolo 400 m.n.m. Na Slovensku se dokonce vyskytuje až ve výškách 610 m.n.m. (Hrdoušek, 2012).

Pavlovské vrchy

Oblast největšího výskytu oskeruše na Pálavě je v oboře Bulhary v nadmořských výškách 200 až 330 m n. m. (Hrdoušek, 2003).

Žďánický les

Jihozápadní část Žďánického lesa je druhou nejvýznamnější oblastí výskytu této dřeviny. Nachází se v nadmořských výškách 250 až 370 m.n.m. (Hrdoušek, 2003).

Hodonínsko

V lesním celku Kapansko roste jeřáb oskeruše v nadmořských výškách 200 -260 m.n.m. (Hrdoušek, 2003)

Bílé Karpaty

V moravských Karpatech je výskyt oskeruše v nadmořských výškách od 160 do 480 m.n.m.

V ostatních lokalitách výskytu roste ve výškách 270 až 310 m.n.m. (Hrdoušek, 2003).

3.4.3. Historické souvislosti rozšíření

Oskeruše je snad zčásti původním druhem teplých doubrav a dubohabřin na jižní Moravě, zvláště na Slovácku, kde její výskyt navazuje na Slovensko a Rakousko. Výskyt v Českém středohoří je od dob středověku, kdy se sem rozšířila s vinnou révou. Lze najít spoustu názorů na to, jak se oskeruše dále dostala na moravské a české území. Mezi lidové názory na její původ patří přinesení rostliny v době tureckých válek, kdy do českých zemí měla být donesena z Balkánu. Dalším názorem je, že ji sem zanesli už staří Římané, jejichž vojska ji

vysazovala na dobytém území, takže sloužila i jako obdoba hraničních kamenů. Výzkum historie oskeruše v krajině přináší nečekané pohledy na práci našich předků i na jejich důvtip. K velmi zajímavým závěrům dospěli maďarští badatelé při analýze výskytu oskeruše v oblasti Tokajských vrchů jižně od Košic. Tvrdí, že oskeruše, rozseté v zemědělské krajině a staré několik století, jsou z velké části stromy ponechané při přeměně lesů v sady a zahrady. Zdá se tedy, že se oskeruše podílely na počátcích ovocnářství ve střední Evropě (Hrdoušek, 2003).

3.5. Stanovištní podmínky

3.5.1. Klimatická a topografická omezení druhu

Oskeruše roste v submediteránní oblasti rozkládající se v jižní Evropě a zasahující až do jižní části střední Evropy. Klimaticky je pro toto území charakteristické zmírnění délky a intenzity letních such, stejně jako ochlazení zimy, při kterém už tvrdolisté dřeviny nemají optimální životní podmínky. Lednové průměrné teploty zpravidla neklesají pod bod mrazu, avšak teplotní minima po 5–6 měsících v roce leží pod nulou. Většina srážek padá v zimě. Tvrdolisté dřeviny jsou nahrazovány opadavými dřevinami snášejičimi letní sucho a chladnější zimy. Klimaxová vegetace je tvořena teplomilnými doubravami řádu *Quercetalia pubescentis* (třída *Querc-Fagetea*). Ostrůvky těchto společenstev se extrazonálně vyskytují na teplých a suchých stanovištích i na sever od submediteránní oblasti, zejména ve střední Evropě, kde však do nich pronikají mezofilní lesní druhy řádu *Fagetalia* (Chytrý, 2012).

Oskeruše podléhá vysokým mrazům a při teplotách přes -30°C vymrzá. Vyšší teploty snáší velice dobře, má ráda sušší stanoviště s vyšší teplotou (Anonymus, 2008).

3.5.2. Vazba na substrát

Oskeruše roste v půdách bohatých na živiny, nepříliš vlhkých nebo zamokřených. Je schopná snášet kamenité a vysychavé půdy (Hrdoušek, et al. 2003). Nejčastěji roste v lesích s hlinitou a jílovitou půdou (Hecker, 2003) s vysokým obsahem vápníku (Anonymus, 2012b).

Pokud se provádí umělý výsev semen, doporučuje se použít zahradnický substrát a semena nasázet do rašelino-celulósových květináčů. V žádném případě by se semena neměla sázet přímo do půdy, ale předpěstovat ve sklenicích. Do substrátu se musí přidávat vápenná hnojiva, aby se zvýšila zásaditost půdy (Bendíková 2009).

3.6. Společenstva v nichž se druh vyskytuje

3.6.1. Stručný přehled druhů, které se často společně vyskytují se *Sorbus domestica*

Patro mechové:

Vzhledem k růstu jeřábu oskeruše na zásaditých, vápených půdách (Anonymus, 2012b) je výskyt mechů v jeho okolí velmi malý. Z druhů rostoucích v zásaditých půdách to je například:

Mannia fragrans – mozolka vonná
Tortella inclinata – vijozub nachýlený
Tortura ruralis – rourkatec obecný
Politrichum piliferum – ploník chluponosný
Pottia lanceolata – pozemnička kopinatá
Ceratodon purpureus – rohozub nachový
(Kučera, 2005)

Patro bylinné:

Saxifraga paniculata – lomikámen latnatý
Capsella bursa-pastoris – kokoška pastuší tobolka
Centaurea stoebe – chrpa latnatá
Euphorbia cyparissias – pryšec chvojka
Geranium pusillum – kakost maličký
Poa badensis – lipnice bádenská
Arabis auriculata – huseník ouškatý
Erophila spathulata – osívka kulatoplodá
Veronica praecox – rozrazil časný
Carex humilis – ostřice nízká
Betonica officinalis – bukvice lékařská
(Kučera, 2005)

Patro keřové:

Cornus mas – dřín jarní
Prunus mahaleb – mahalebka obecná
Ligustrum vulgare - ptačí zob obecný
Viburnum lantana – kalina tušalaj
Rosa canina – růže šípková
Cornus sanguinea – svída krvavá
(Kučera, 2005)

Patro stromové:

Quercus robur – dub letní
Carpinus betulus – habr obecný
Quercus petraea – dub zimní
Quercus pubescens – dub pýřitý
Robinia pseudoacacia – trnovník akát
(Cibulka, 2007)

3.7. Vliv biotických a abiotických faktorů na výskyt a růst

3.7.1. Biotické faktory

Biotické faktory zahrnují působení živé složky (živočichové, rostliny) na sebe navzájem (Šašková, 2013).

Živočichové

Okus - způsoben volně žijící zvěří (jelen, srnec, muflon), případně zvířaty drženými v ohradách. Stromy zasažené okusem zvěří často uhynou. Proti tomuto problému byla dříve používána pouze mechanická ochrana (obalení kmene stromu pletivem, jutou). V současnosti je však k dispozici velké množství přípravků, které přirozeně odpuzují zvěř a neomezují rostliny v růstu (Štěpánek, 2005).

Krmení se zvěří na plodech - aby semena oskeruše mohla vyklíčit je nutné, aby prošla zažívacím traktem ptáků nebo savců. Krmení zvěří na plodech je proto pozitivním biotickým faktorem působícím v populaci oskeruše (Aas, Riedmiller, 1994).

Přehled fytofágního hmyzu:

Fytofág = živočich, živící se potravou rostlinného původu (Hluchý, 2008).

Fytofágové s možným výskytem na oskeruši:

Listopas šedý (*Strophosoma melanogrammum*) – žír listů (Urban, 1999).

Bělokaz švestkový (*Scolytus mali*) – vytváří cestičky pod kůrou stromů, stromy následně usychají (Horák, Horáková, 2009).

Drtník ovocný (*Xyleborus dyspar*) - vytváří cestičky pod kůrou stromů, stromy následně usychají (Urban, 2004).

Podkopníček ovocný (*Lyonetia clerkella*) – tvorba chodbiček v listu, dochází k uschnutí listů (Hluchý, 2008).

Předivka zhoubná (*Yponomeuta evonymella*) – na stromu spřádají pavučiny, v kterých se poté hromadně zakuklí (Hluchý, 2008).

Plodomorka hrušňová (*Contarinia pyrivora*) – kladou vajíčka do květů a vylíhlé larvy se poté zavrtávají do mladých plodů. Plod se sáním larvy deformuje, později černá a padá ze stromu (Hluchý, 2008).

Píďalka podzimní (*Operophtera brumata* L.) - žír listů (Hluchý, 2008).

Obaleči rodu *Grapholita* (*Grapholita janthinana*, *G. molesta*, *G. lobarzewskii*) – housenky napadající plody a živící se jejich dužninou (Hluchý, 2008)

Nesytky jabloňová (*Synanthedon myopaeformis*) – vytváří cestičky pod kůrou stromů, zkracuje životnost výsadeb a může dojít až k odumření stromu (Hluchý, 2008).

Rostliny

Na oskeruši a v jejím okolí se objevují rostliny jako parazité, poloparazité nebo jako rostliny, ovlivňující její růstové vlastnosti (Birschwilk, 2006).

Parazité a poloparazité odebírají hostiteli z těla důležité minerální látky a snižují hostitelovu obranyschopnost. Ti jsou pak náchylnější na různé virové infekce (Birschwilk, 2006).

Kompetice, konkurence - okolní rostliny vyskytující se společně s oskeruší ji ovlivňují hlavně v jejím růstu do výšky a do šířky. Oskeruše rostoucí soliterně má podpořený růst do šířky (není ovlivňována dalšími stromy) a jedinec rostoucí v lese má podpořený růst do výšky (Prudič, 2000).

3.7.2. Abiotické faktory

Světlo, sluneční záření

Oskeruše má širokou ekologickou valenci (Hrdoušek, 2011), přesto má raději prosluněná stanoviště, podobně jako ořešák královský (Žlebčík, 2012).

Teplota:

Optimální teplota pro růst jeřábu oskeruše je 8-10°C. Je to poměrně odolný strom, snese až 30 stupňové mrazy. Pro květ a plod ovšem vyžaduje teplé stanoviště s dlouhým a horkým létem (Anonymus, 2012a).

Znečištění ovzduší:

Jeřáb oskeruše je druh vysoce odolný proti znečištěnému ovzduší (Anonymus, 2008).

Voda:

Většina rostlin přijímá vodu hlavně kořeny, v období sucha je pak důležitá ranní a večerní rosa, kterou rostliny přijímají hlavně listy . (Anonymus, 2012a).

Půda:

Rostliny se podle nároků na množství živin v půdě dělí na: ligotrofní(půda chudá na minerály), mezotrofní(půda se střední zásobou živin) a eutrofní(půda bohatá na živiny). Oskeruše se z tohoto hlediska řadí mezi mezotrofní až eutrofní rostliny (Anonymus, 2012a).

Podle nároků na pH půdy se rostliny rozlišují na: acidofilní(kyselé pH půda), neutrofilní(pH neutrální) a alkalifilní(zásadité pH půdy) (Anonymus, 2012a). Oskeruše jednoznačně preferuje zásaditější pH (Anonymus, 2012b).

3.8. Růstové vlastnosti, základní fenologické údaje, diasporologie

3.8.1. Růstové vlastnosti

Růst do výšky:

Výškový růst jeřábu břeku i oskeruše je velmi ovlivněn růstovým prostředím. To je zvláště patrné u oskeruše, kde se rozeznává polní oskeruše a lesní oskeruše. Polní oskeruše bývá maximálně 15-16 m vysoká, avšak její koruna je velmi mohutná a široká. V lesních porostech je oskeruše značně vyšší, v jihozápadním Německu kolem 30 m. Také v lesích je její výškový růst závislý na tvaru lesa, v pařezinách nejčastěji kolem 20 m. Ve studiích o břeku a oskeruši je jejich výškový růst porovnáván s růstem dubu II. a III. bonity. Pro odvození představy o konkurenčních vztazích toto nestačí, neboť na průběhu výškového růstu se značně uplatňuje provenience semene a stanovištní poměry (Prudič, 2000).

Druhotné tloušťnutí:

U oskeruše není dostatek údajů o jejím druhotném tloušťnutí. Z dosavadních publikovaných měření vyplývá, že může oskeruše v porostech dosáhnout výčetního průměru 60-70 cm(Francie, Bavorsko), nejčastěji se výčetní průměry pohybují v rozmezí 21-30 cm. Podrobnější jsou údaje o soliterně rostoucích oskeruších (Prudič, 2000). Podle Schmelinga (1991) je nejmohutnější oskeruše u Frankfurtz-Bonamen s výčetním průměrem 140 cm. Neméně mohutná oskeruše roste ve Strážnických vinohradech v předhoří Bílých Karpat s výčetním průměrem 141 cm (Prudič 2000).

3.8.2. Základní fenologické údaje

Jaro:

Na začátku často bývá ještě vegetační klid a poté začínají rašit pupeny a strom zakrátko obrostle listy. Oskeruše kvete v květnu a na začátku června (Jašková, 2009). Květy odkvétají již po 14ti dnech (Hrdoušek, 2003).

Léto:

Během léta dochází k tvorbě plodů (Jašková, 2009).

Podzim:

Koncem září a v říjnu dochází k dozrávání plodů, k jejich následnému opadu a posléze i k opadání listů (Jašková, 2009).

Zima:

V zimě přichází období vegetačního klidu (Karhánek, 2012).

3.8.3. Diasporologie

Jeřáb oskeruše je jednodomá dřevina se schopností samoopylení. Oskeruši lze nalézt zřídka vypěstovanou ze semen, protože plody obsahují látky brzdící klíčení. Aby semena mohla v přírodě vyklíčit musí projít zaživacím ústrojím ptáků nebo savců (Aas, Riedmiller, 1994).

Je možné i umělé rozmnožování. Vhodné jsou vegetativní metody roubování a odběr kořenových nebo bylinných řízků. Nepříliš vhodnou metodou je inbreeding, kdy dochází k menší životnosti, větší náchylnosti na houbové choroby a menšímu vzrůstu (Úřadníček, Maděra et al., 2001). Překvapivým faktem je že i přes malý počet stromů a nízkou hustotu rozšíření, je i u skupinek stromů jejich vzájemná genetická odlišnost celkem vysoká (Hrdoušek, 2003).

Přirozená obnova je u toho stromu velice nízká. Podle Prudiče (2000) je dokonce přirozená obnova jeřábu oskeruše, společně s břekem, nejmenší vůbec. Semenáče byly, podobně jako v jiných územích střední Evropy, nalezeny jen vzácně. Zpravidla chybějí i v blízkém okolí vzrostlých a již dlouho dobu bohatě plodných stromů a to hlavně z důvodu požívání plodů zvířaty. Častější je případ zmlazování z kořenů (Kubát 2012).

3.9. Nemoci, parazité, symbionti

NEMOCI:

Plody jeřábu oskeruše často napadají houbové choroby, zejména strupovitost a sazovitost (Anonymus 2007).

STRUPOVITOST: Houbová choroba poškozující listy plody i květy. Na listech způsobuje sazovité skvrny a silně napadené listy opadávají. Opadávají i silněji napadené květy a mladé plůdky. Větší plody jsou typicky strupovité, často se deformují a někdy i praskají. Konidie houby mohou setrávat v latentním stavu na povrchu plodů nebo v bednách na ovoce a „obživnou“ až v podmínkách vysoké vzdušné vlhkosti ve skladu. Výskyt strupovitosti může tedy zjistit i ovocnář, který naskladnil relativně zdravé ovoce - bez strupovitosti. Patogen přezimuje na napadených opadaných listech. K největšímu infekčnímu tlaku, z přezimujícího stádia, dochází od fáze růžového poupěte až do doby 2 týdny po odkvětu. Pro průnik je nezbytné ovlhčení listů a teploty nad 15 °C (Anonymus, 2013a).

Strupovitost způsobuje houba *Venturia inaequalis*. Tato houba přezimuje ve formě pseudoperithecií ve spadáných listech. Askospory dozrávají začátkem vegetace. Dozrávání askospor je ovlivněno teplotou a dochází k němu v období rašení jabloní. Po dešti nabobtná vřecko, ve kterém askospory dozrávají, na vrcholu praskne a askospory jsou vymrštěny do vzduchu a větrem roznášeny po okolí. Po dopadu na vlhký list vyklíčí, prorostou pokožkou a způsobí primární infekci. Období vzniku primárních infekcí končí po úplném rozkladu loňských listů. Po uplynutí inkubační doby (8 – 22 dní) se objevují na listech nebo plodech olejové skvrny, které se brzy pokrývají šedočernou vrstvou konidioforů s konidii. Konidie způsobují sekundární infekce. Jsou splavovány vodou na spodní listy a plody, větrem se nešíří. Vytvářejí se až do konce vegetace. Askospory i konidie potřebují k vyklíčení vodu; zvýšená vzdušná vlhkost k infekci nestačí. Síla infekce je přímo úměrná době ovlhčení listů a teplotě během ovlhčení (Juroch, 2010).

SAZOVITOST: Houbová choroba se projevuje na zrajících a sklizených plodech tvorbou různě velkých okrouhlých šedočerných a černých sazovitých skvrn. Postupně dochází ke spojování skvrn a vytváření souvislých povlaků. Mycelium zůstává pouze na povrchu a nedochází k nekrózám nebo poškození dužniny. Vyskytuje se hlavně v neudržovaných a přehuštěných sadech (Anonymus, 2003).

Sazovitost způsobuje houba *Gloeodes pomigena*. Přezimuje ve formě mycelia a piknid na větvích a šíří se větrem a deštěm (Hluchý, 2008).

MOZAIKA JEŘÁBU: Choroba se šíří pomocí roubování nebo přenosem pylu. Na listech se objevují světlezelené nebo žlutozelené různě velké skvrny, které způsobují deformaci listů. Napadené stromy mají menší, kratší a slabší listy. Mozaiku jeřábu způsobuje apple mozaic virus (Hluchý, 2008).

POLOPARAZITĚ:

Typickým poloparazitem dvouděložných dřevin, tedy i jeřábu oskeruše, je jmelí bílé pravé (*Viscum album*) (Jirout, 2013). Vytváří keřík rostoucí na větvích stromů. Keřík vytváří až 1 metr v průměru velký, typický kulovitý útvar. Jedná se o poloparazita, který odebírá svému hostiteli důležité minerální látky, ale sám je schopen fotosyntézy a je tedy jen částečně vázaný výživou na svého hostitele. Na druhou stranu poskytuje část látek hostitelské rostlině a ty ji chrání před živočišnými škůdci a před některými houbovými onemocněními (Kocián, 2012).

PARAZITĚ:

Na jeřábu oskeruši nebyli popsány žádné konkrétní druhy parazitů.

SYMBIONTI:

Slunéčkovití (*Coccinellidae*) – dravá slunéčka a jejich žravé larvy významně přispívají k brždění lavinovitěho přemnožení četných druhů škůdce (Hluchý, 2008).

Páteříčkovití (*Cantharidae*) – jsou významným přírodním regulačním prvkem populací býložravého hmyzu a jejich vývojových stadií (Hluchý, 2008).

Dalšími symbionty jsou hmyzožravé ptactvo jako například sýkora modřinka, konopka obecná, strakapoud velký, pěnice černokřídlá, atd. (Hluchý, 2008).

3.10. Využití, kulturní význam a ochrana

3.10.1. Využití plodů

Plody oskeruši jsou velmi ceněny pro své obsahové složení. Jsou zdrojem cukrů (fruktózy 8 - 11,5 %, glukózy, sacharózy), organických kyselin, bílkovin, pektinů, taninů a minerálních látek (vápník, draslík, fosfor, hořčík, jód, bór, železo 0,76 – 0,94 % podíl). Z medicínského hlediska jsou oskeruše mírné diuretikum (zvýšení vylučování vody a elektrolytů v moči), laxans (projímadlo), antirevmatikum a vitamíniferum. Lidé žijící v oblastech, kde se oskeruše pěstují, často plody využívají v lidovém léčitelství. Nejjednodušší a také nejzdravější způsob užívání je jíst zralé měkké, krémovité plody za čerstva. Myslí se také na dobytek, ještě dnes se v mnohých krajích přidávají usušené a rozdrcené plody oskeruše do sena. Dozrálé čerstvé plody jsou sladkokyselé, šťavnaté a výrazně aromatické. Po uležení jsou výborné pro přímou konzumaci, používají se také k výrobě kompotů a marmelád. Sušené mleté oskeruše slouží k posýpce

pokrmů. Plody se také lisují, z jejich šťávy se vyrábí buď čisté oskerušové víno, nebo se přidává jako příměs při výrobě ovocných šťáv, moštů a vín, kterým zachovává původní jasné barvy a aroma. Uleželé plody slouží také k výrobě likérů nebo vysoce ceněné oskerušové pálenky. Směs pálenky s medem a bylinami je vhodná na léčení i prevenci nachlazení. V přírodě jsou plody oskeruše oblíbenou potravou ptáků a zvěře (Hrdoušek, 2010).

Průměrné látkové složení plodů jeřábu oskeruše (podíl v %) podle Staniševiče (1986) a Suse (1999):

Voda 78% cukry (glukóza 3%, fruktóza 10%, sacharóza 2%) 15% organické kyseliny (jablečná, vinná, citronová, parasorbinová aj.) 0,7% vitamín C - kys. askorbová (40mg/100g) 0,04% Celulóza 3,5% Pektiny 2% tanin (trísloviny) 0,5% Bílkoviny 1,5% minerální soli (Ca, K, P, Mg, I, B, Fe, Mn) 0,8%.

3.10.2. Využití dřeva

Dřevo oskeruše je označováno jako nejtěžší v celé Evropě, je velmi pevné s pěknou barvou a kresbou. Využívalo se v truhlářství, řezbářství nebo jako materiál pro hudební nástroje, vinné lisy a mechanické nástroje. V současné době je oskerušové dřevo zpracováváno jen několika málo podniky v Evropě, což je dáno vzácností oskeruše (Hrdoušek, 2003).

3.10.3. Využití pupenů

Pupeny se využívají v tak zvané gemmoterapii (léčení pomocí tinktur – výtažků z pupenů a bylin). Do pupenu, jako své zárodečné části, ukládá rostlina to nejcennější co jí umožňuje přežít a zajistit si budoucnost. Extrakty z pupenů proto obsahují mimořádně hodnotné látky, které se v jiné části rostliny nevyskytují. Extrakt z pupenů oskeruše pomáhá při přetížení lymfatického systému, působí jako regulátor žilního systému a je vhodný při doléčování křečových žil a hemeroidů (Anonymus, 2013b).

3.10.4. Kulturní význam

Za pomoci sdružení INEX SDA Bílé Karpaty a řady dalších dobrovolníků, vznikla Oskorušová stezka, muzeum oskoruší a arboretum na Salaši Travičná.

Oskorušová stezka vede po trase dlouhé 6 km podhůřím Bílých Karpat z Tvarožné Lhoty do Radějova a ke Strážnici a zpět s několika napojeními na další cyklo a naučné stezky. Na trase stezky jsou mohutné chráněné stromy oskoruší a největší Adamcova oskoruša má obvod kmene 460 cm, stáří se odhaduje na cca 500 let. Na návsi v obci Tvarožná Lhota je v sezoně otevřeno Muzeum oskoruší s infocentrem a

malou prodejnou sazenic a výrobků z oskeruší. Na stezce je i rozhledna Travičná nedaleko stejnojmenné salaše, kde se každoročně koná koncem září "Oskorušobraní". Každoročně také ve Tvarožné Lhotě probíhá Slavnost oskeruší s pasováním Nositelů oskorušové tradice. Na programu obou akcí je "slovní i chuťová" propagace nejen oskeruší, ale i dalších vzácných dřevin jako moruše, dřínu, mišpule, řešetláku, jaderničky, durancie, špendlíku či kdoule. Tyto vzácné druhy a odrůdy zapomenutého ovoce jsou také vysazovány do rozšiřujícího se sadu tradičních odrůd na zmiňované Salaši Travičná, kde vzniká genofondové arboretum (Hrdoušek, 2013).

Koncem roku 2005 byla poprvé občanským sdružením INEX SDA Bílé Karpaty zorganizována soutěž s názvem "Oskoruše nejkrásnější" kde je každoročně přihlášeno okolo 30 starých stromů oskeruší, nejen z oblasti Slovácka, které potřebují záchranu. Návštěvníci Muzea oskeruší a oskorušových akcí ve Tvarožné Lhotě odevzdávají své hlasy tomu nejpotřebnějšímu stromu. Strom s nejvíce hlasy je každoročně vyhlášen "Královnou oskeruší" a ten je odměněn odbornou péčí o strom a jeho okolí (Hrdoušek, 2013).

3.10.5. Ochrana

Slovensko:

Na Slovensku není oskeruše chráněným druhem (Jašková, 2009). Probíhá zde program na Ochranu krajiny a původních dřevin na Slovensku v rámci rozvoje venkova, do kterého je zařazen i jeřáb domácí. Tento program vytvořila a udržuje Slovenská agentura životního prostředí (Hrdoušek, 2009).

Německo:

V roce 1994 bylo ve Frankfurtu nad Mohanem založeno sdružení Corminaria k ochraně a podpoře dvou ohrožených druhů lesních ovocných dřevin: jeřábů oskeruše a břeku (*Sorbus torminalis*) (Hrdoušek, 2011).

Švýcarsko:

Ve Švýcarsku oskeruše patří mezi zákonem chráněné druhy (Jašková, 2009). Švýcarský spolkový Technologický Institut v Curychu (ETH) a Spolkový úřad pro životní prostředí (FOEN) od roku 1997 vytvořil projekt zaměřený na podporu vzácných druhů stromů a oskeruší zvláště. Dnes na výzkumu užití plodů a dřeva také pracuje švýcarský Federální výzkumný ústav (WSL) (Hrdoušek, 2011).

Lucembursko:

V Lucembursku je každá jednotlivá oskeruše chráněna jako národní památka (Hrdoušek, 2011).

Maďarsko:

Zde oskeruše patří mezi zákonem chráněné druhy (Jašková, 2009).

Mezinárodní úmluvy:

V roce 1998 vznikla v Klosterneuburgu v Rakousku mezinárodní úmluva pro ochranu oskeruši jako vzácného ovocného stromu Evropy. Evropská mezivládní organizace Euforgen od konce 90. let 20. století započala genetický výzkum, který také shromažďuje, vyhodnocuje a rozšiřuje zachování genotypu vzácných ovocných stromů včetně oskeruše v původních biotopech. 20. října 2000 byla ve Florencii výborem ministrů rady Evropy přijata Evropská úmluva o krajině. Součástí této úmluvy je i udržení a rozvoj genofondu původních dřevin, obnova krajinného rázu a podpora místních ekonomik vytvářející trvale udržitelnou krajinu. Česká republika se připojila k této úmluvě a tento projekt je jedním z konkrétních výstupů pro zachování kulturní krajiny a její biodiverzity. V současnosti je důležitý projekt „Oskeruše – strom pro novou Evropu“. Na základě dobré propagace rozvinout či znovu oživit místní aktivity a provázat know-how jednotlivých akcí na záchranu a péči o místní druhy a jejich biotopy (Hrdoušek, 2011).

Česká republika:

V České republice oskeruše není chráněná, ani uvedena mezi ohroženými druhy (Jašková, 2009).

Podle Anonymus (2013c) se na území České republiky nachází 24 exemplářů památných stromů jeřábu oskeruše. Z toho 19 stromů nese označení veterán a zbylých pět má označení dospělec. V příloze v tabulce č.1 je uvedena tabulka všech 24 památných stromů.

Programy pro záchranu a obnovu jeřábu oskeruše v České republice, probíhají převážně na jižní Moravě. Velkou zásluhu na tom má INEX SDA Bílé Karpaty. Každoročně probíhají Slavnosti oskeruše a Oskerušobraní, v jejichž programu je i výsadba mladých stromků jeřábu oskeruše. Výsadba probíhá také na Salaši Travičná, kde vzniká cenné genofondové arboretum (Hrdoušek, 2013).

4. ZÁVĚR

Cílem práce bylo zkompletovat informace týkající se biologie jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.).

Rostlina je charakteristická svými plody, které jsou vzhledem k ostatním druhům jeřábu neobvyklého tvaru. Oskeruše upřednostňuje zásadité půdy v teplejších klimatických podmínkách, proto její největší výskyt v České republice je v oblasti jižní Moravy. Výškové rozšíření v České republice se pohybuje v rozmezí 250- 500 m.n.m.

Rozšíření v rámci Evropy je hlavně v oblasti střední Evropy a jižní Evropy. Zasahuje však i do severní Afriky a Malé Asie.

Vzhledem k tomu, že plody oskeruše obsahují látky brzdící klíčení, je nutné projít plodů zaživacím traktem ptáků nebo savců, aby semena vyklíčila. Přirozená obnova je u tohoto druhu stromu proto velmi nízká.

Nemoci, vyskytující se na oskeruši, jsou z velké části stejné jako jsou u jabloní, hrušní a dalších jádovin. Konkrétní výčet druhů parazitů, vyskytující se přímo na oskeruši, dosud nikdo nepublikoval.

Využití oskeruše je různorodé. Jde například o slivovici, marmelády a kompoty z plodů, léčivý extrakt z pupenů nebo o zpracování dřeva, které je považováno za velice kvalitní.

Ochrana oskeruše je, vzhledem k její vzácnosti, v České republice zanedbávána. V posledních rocích se ovšem začali spouštět záchranné programy pro její obnovu. Státem chráněné jsou však jen stromy, které byly označeny jako památné a těch je pouhých 24 exemplářů.

5. Použité zdroje:

5.1. Citace textu

AAS G., RIEDMILLER A. (1994): Kapesní atlas: stromy. Slovart, Praha

ANONYMUS (2003): Sazovitost [online: <http://www.agromanual.cz/cz/atlas/choroby/choroba/sazovitost.html>, použito 12.1.2013]

ANONYMUS (2007): Netradiční ovocné dřeviny, 1. díl: jeřáb oskeruše [online: <http://www.svet-bydleni.cz/zahrada-a-kvetiny/netradicni-ovocne-dreviny-1-dil-jerab-oskeruse.aspx>, použito 22.10.2012]

ANONYMUS (2008): *Sorbus domestica* [online: <http://www.havlis.cz/karta.php?kytkaid=730>, použito 30.10.2011]

ANONYMUS (2011): ITIS Report – *Sorbus domestica* L. [online: http://www.itis.gov/servlet/SingleRpt/SingleRpt?search_topic=TSN&search_value=505296, použito 14.8.2011]

ANONYMUS (2012a): Abiotické faktory prostředí [online: <http://www.biomach.cz/ekologie/abioticke-faktory-prostredi>, použito 22.10.2012]

ANONYMUS (2012b): Jeřáb oskeruše [online: <http://abecedazahrady.dama.cz/katalog-rostlin/jerab-oskeruse>, použito 9.5.2012]

ANONYMUS (2012c): *Sorbus domestica* [online: http://species.wikimedia.org/wiki/Sorbus_domestica, použito 9.4.2013]

ANONYMUS (2013a): Strupovitost jabloně [online: <http://www.agromanual.cz/cz/atlas/choroby/choroba/strupovitost-jablone.html>, použito 12.1.2013]

ANONYMUS (2013b): Jeřáb oskeruše (P19): [online: <http://www.prirodnilekarna.cz/eshop-je-rab-oskeruse-p19.html>, použito 8.4.2013]

ANONYMUS (2013c): Památné stromy [online: http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/odps/odps_strom/index.php?fame&cacheid=, použito 9.4.2013]

BAŇAŘOVÁ E. (2007): Výskyt a rozšíření volně rostoucích oskeruší v CHKO Bílé Karpaty, jejich využití a význam. [Diplomová práce], depon. in: ZF MZLU Lednice na Moravě

BENEDÍKOVÁ M. (2009): Metodické postupy množení a pěstování jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.), Strnady: Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti]

BIRSCHWILKS M., Haupt S., Hofius D., Neumann S. (2006), cit. dle Kolektiv autorů (2013): Kokotice [online: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kokotice>, použito 10.2.2013]

COOMBES A.(2008): Nový kapesní atlas:stromy. Slovart, Praha

CIBULKA R. (2007): Karlštejn, Doutnáč – národní přírodní rezervace [online: <http://botany.cz/cs/doutnac/>, použito 16.12.2012]

DOSTÁL J. (1950), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

DOSTÁL J. (1989): Nová květena ČSSR 1, Academia, Praha

HÁJEK T. (1562), cit.dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

HECKER U. (2003): Stromy a keře, Rebo Productions CZ, Česlice

HEDLUND T. (1901): Monographie der Gattung *Sorbus*, Kungl. Svenska Vetenskapsakad, Handl.

HLUCHÝ M., Ackermann P., Bagar M., Jetmarová E., Laštůvka Z., Plíšek B., Szöke L., Vanek G., Zacharda M. (2008): Ochrana ovocných dřevin a révy v ekologické a integrované produkci, Biocont Laboratory s.r.o., Brno

HORÁK J., HORÁKOVÁ J. (2009):Brouci z podčeledi Scolytinae (Coleoptera: Curculionidae) na ovocných dřevinách: literární rešerše [online: <http://www.elateridae.com/elateridarium/page.php?idcl=141>, použito 13.9.2012]

HRDOUŠEK V. (ed.) a kol. (2003): Oskeruše od A do Z. – INEX-SDA Bílé Karpaty a Spolek obnovy venkova v Modré.

HRDOUŠEK v. (2009): Oskeruše v zemích Evropy [online: <http://www.treeforeurope.com/oskeruse-v-zemich-evropy>, použito 8.4.2013]

HRDOUŠEK V. (2010): Využití plodů [online: <http://www.treeforeurope.com/vyrobky-z-oskerusi/vyuziti-plodu>, použito 8.4.2013]

- HRDOUŠEK V. (2011): Oskeruše [online:
<http://www.agromanual.cz/cz/clanky/technologie/oskeruse.html>,
použito 7.4.2013]
- HRDOUŠEK V. (2012): Oskeruše [online:
<http://regionrevue.eu/cz/view.php?cislocclanku=2012040007>, použito
30.3.2013]
- HRDOUŠEK V. (2013): Oskoruše, oskorušové museum a Slavnost
oskoruší [online: [http://www.tvarozna-lhota.cz/oskoruse-oskorusove-
muzeum-a-slavnost-oskorusi/ms-1031/p1=1031](http://www.tvarozna-lhota.cz/oskoruse-oskorusove-muzeum-a-slavnost-oskorusi/ms-1031/p1=1031), použito 8.4.2013]
- HUBER A. (1596), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. –
jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online:
<http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]
- CHYTRÝ M. (2012): Vegetace Evropy [online:
<http://www.sci.muni.cz/botany/chytry/veg-eu/Vegetace-Evropy.pdf>,
použito 3.2.2013]
- JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina
oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito
14.8.2011]
- JIROUT J.(2013): Parazitické a poloparazitické rostliny [online:
botanika.bf.jcu.cz/suspa/vyuka/materialy/populac/Parazrostliny.ppt,
použito 12.1.2013]
- JUROCH J. (2010): Řízení ochrany proti strupovitosti jabloně [online:
[http://www.biosad.cz/documents%5Cjuroch_2010.pdf#page=1&zoom=
auto,0,411](http://www.biosad.cz/documents%5Cjuroch_2010.pdf#page=1&zoom=auto,0,411), použito 20.3.2013]
- KARHÁNEK A. (2012): Péče o stromy v ročních obdobích [online:
<http://www.forest-care.cz/rocni-obdobi-a-dreviny/>, použito 20.3.2013]
- KOCIÁN P. (2012): Jmelí bílé pravé [online:
<http://www.kvetenacr.cz/detail.asp?IDdetail=527>, použito 12.1.2013)
- KREMER B.(1995): Stromy. Ikar, Praha
- KRÜSMANN G.(1978): Evropské dřeviny. Státní zemědělské
nakladatelství, Praha
- KUBÁT K. (2002), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. –
jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online:
<http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

KUBÁT K. (2012): Jeřáb oskeruše (*Sorbus domestica* L.) v severozápadních Čechách [online: <http://biology.ujep.cz/?q=node/10>, použito 22.10.2012]

KUČERA T. (2005): Červená kniha biotopů České republiky – Bazifilní vegetace efemér a sukulentů [online: http://www.biomonitoring.cz/biotop_cerv_kn/texty/8/texty/katalog/T6.2.pdf, použito 16.12.2012]

MAGNITOT E. (2003): Bois et forets d'île - de – France [online: http://www.ile-de-france.chambagri.fr/m_chambre/caif/publication/notreforet/bois20.pdf, použito 7.4.2013]

MARHOLD K., HINDÁK F. (1998), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

MAYER, J. (2006): Poznáváme stromy v naší přírodě, Pavel Dobrovský – Beta a Jiří Ševčík, Praha - Plzeň

MIKULA A., VANKE P.(1989): Plody planých a parkových rostlin, Státní pedagogické nakladatelství, Praha

OPIZ F.M. (1852), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

OPRAVIL E. (1987): Jak rostliny cestují, Albatros, Praha

PRESL K.B. (1819), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

PRESL K.B. (1846), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

PRUDIČ Z. (2000): Pěstování jeřábu břeku a oskeruše [online: <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/da28f37425da72f7c12569e600723950/114acbfca209216cc1256c3700733615?OpenDocument>, použito 22.10.2012]

REUSS G.M. (1853), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

SCHAUER, T. (2007): Svět rostlin, Solitér-polygrafická společnost, s. r. o, Praha

SCHMELING W. (1991): Der Speierling *Sorbus domestica* L. – In: PRUDIČ Z. (2000): Pěstování jeřábu břeku a oskeruše [online: <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/da28f37425da72f7c12569e600723950/114acbfca209216cc1256c3700733615?OpenDocument>, použito 22.10.2012]

SLOBODA D. (1852), cit. dle JAŠKOVÁ V. (2009): *Sorbus domestica* L. – jeřáb oskeruše/jarabina oskorušová [online: <http://botany.cz/cs/sorbus-domestica/>, použito 14.8.2011]

STACHOVÁ K. (2012): Bakalářská práce: Rozšíření jeřábu oskeruše (*Sorbus domestica* L.) v České republice: první přiblížení [online: http://theses.cz/id/hrgjoh/Bakalarska_prace_Stachova_Klara_2012.pdf, použito 20.3.2013]

STANIŠEVIČ (1986), cit. dle HRDOUŠEK V. (2010): Využití plodů [online: <http://www.treeforeurope.com/vyrobky-z-oskerusi/vyuziti-plodu>, použito 8.4.2013]

SUS (1999), cit. dle HRDOUŠEK V. (2010): Využití plodů [online: <http://www.treeforeurope.com/vyrobky-z-oskerusi/vyuziti-plodu>, použito 8.4.2013]

ŠAŠKOVÁ J. (2013): Biotické faktory [online: www.sos-veseli.cz/projekt.../zaklady_ekologie-bioticke_factory.ppt, použito 19.3.2013]

ŠEFL J. (2007): ŽIVA – Palisty Jeřábu oskeruše/ Stipules of *sorbus domestica* [online: <http://ziva.avcr.cz/2007-4/palisty-jerabu-oskeruse.html>, použito 30.10.2011]

ŠTĚPÁNEK P. (2005): Ošetření ran a ochrana dřevin proti okusu [online: <http://www.agromanual.cz/cz/clanky/ochrana-rostlin-a-pestovani/sady-a-vinice/osetreni-ran-a-ochrana-drevin-proti-okusu.html>, použito 19.3.2013]

TOMÁŠEK R. (2011): Oskeruše – posvátný strom keltů i starých slovanů [online: <http://www.e-obzor.cz/oskeruse-posvatny-strom-keltu-i-starych-slovanu/>, použito 7.4.2013]

URBAN J. (1999): Listopas šedý, opomíjený škůdce mladých listnáčů a jehličnanů [online: <http://www.mzp.cz/ris/ais-ris-info-copy.nsf/aa943fb38bfdd406c12568e70070205e/4cec9dbc6829fcb7c12569c60052b4f6?OpenDocument>, použito 13.9.2012]

URBAN J. (2004): Drtník ovocný (*Xyleborus dispars*) a jak se mu bránit [online: http://www.zahradaweb.cz/informace-z-oboru/zpravodajstvi/Drtnik-ovocny-Xyleborus-dispar-a-jak-se-mu-branit__s520x42495.html, použito 13.9.2012]

ÚŘADNÍČEK L., MADĚRA P. a kol.(2001): Dřeviny České republiky. Matice lesnická, Písek

VĚTVIČKA V.(1999): Stromy. Aventinum,Praha

ŽLEBČÍK J. (2012): Jak pěstovat, sklízet a zpracovávat starodávné oskeruše [online: <http://www.ireceptar.cz/zahrada/uzitkova-zahrada/jak-pestovat-sklizet-a-zpracovavat-starodavne-oskeruse/>, použito 7.4.2013]

5.2. Citace příloh

ANONYMUS. *Využití plodů* [online]. 2010 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.treeforeurope.com/vyrobky-z-oskerusi/vyuziti-plodu>

ANONYMUS. *Oskorušobraní* [online]. 2011a [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.folklorfest.sk/index.php?page=detail&podujatie=149-oskorusobrani>

ANONYMUS. *Výsadbou oskeruší jsme provedli* [online]. 2011b [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.drslavice.cz/novinky/zobraz/109/>

ANONYMUS. *Dřevěné náušnice 3* [online]. 2013a [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.drevene-ozdoby.cz/detail-93-drevene-nausnice-3.html>

ANONYMUS. *Památné stromy* [online]. 2013b [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/odps/odps_strom/index.php?fame&cacheid=

ANONYMUS. *Oskeruše - vzácný strom* [online]. 2013c [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.treeforeurope.com/>

ANONYMUS. *Mozaika jeřábu* [online]. 2013d [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.jikl.cz/jadroviny/2077-mozaika-jerabu.html>

BUONO-BARI, Vito. *Sorbus domestica L.* [online]. 2009 [cit. 23.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://luirig.altervista.org/schedenam/fnam.php?taxon=Sorbus+domestica>

EUFORGEN. *Distribution map of Service tree (Sorbus domestica)* [online]. 2009 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: http://www.euforgen.org/fileadmin/www.euforgen.org/Documents/Maps/PDF/Sorbus_domestica.pdf

FÁROVÁ, Marie. *Jeřáb oskeruše* [online]. 2012 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.zahrada-cs.com/foto/cz/26441/>

HRDOUŠEK, Vít. *Tvarožná Lhota: Slavnost oskeruší* [online]. 2011 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.ireceptar.cz/zajimavosti/tipy-na-vylet/tvarozna-lhota-slavnost-oskerusi/?pid=3562>

KARBER, Zdeněk. *Bořetickým chřadně oskeruše* [online]. 2008 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.boretice.cz/kravihorce-trapi-neznamy-vandal>

KOČ, Břetislav. *Na oskerušobraní a pálenku z nejvzácnějších stromů na Slovácko* [online]. 2007 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: http://cestovani.idnes.cz/na-oskerusobrani-a-palenuku-z-nejvzacnejsich-stromu-na-slovacko-ps4-/tipy-na-vylet.aspx?c=A070920_110750_igcechy_tom

KUBÁT, Karel. *Jeřáb oskeruše (Sorbus domestica L.) v sz. Čechách* [online]. 2005 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: http://biology2.ujep.cz/cs/vyzkumni_cinnost/oskeruse.html

STACHOVÁ, Klára. *Rozšíření jeřábu oskeruše (Sorbus domestica L.) v České republice: první přiblížení* [online]. 2012 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: http://theses.cz/id/hrgjoh/Bakalarska_prace_Stachova_Klara_2012.pdf

STURM, Jacob. *Sorbus domestica* [online]. 2006 [cit. 10.4.2013]. Dostupný na WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Sorbus_domestica_Sturm8.jpg

TOMÁŠEK, Radek. *Oskeruše – posvátný strom Keltů i starých Slovanů* [online]. 2011 [cit. 9.4.2013]. Dostupný na WWW: <http://www.obzor.g6.cz/oskeruse-posvatny-strom-keltu-i-starych-slovanu/>

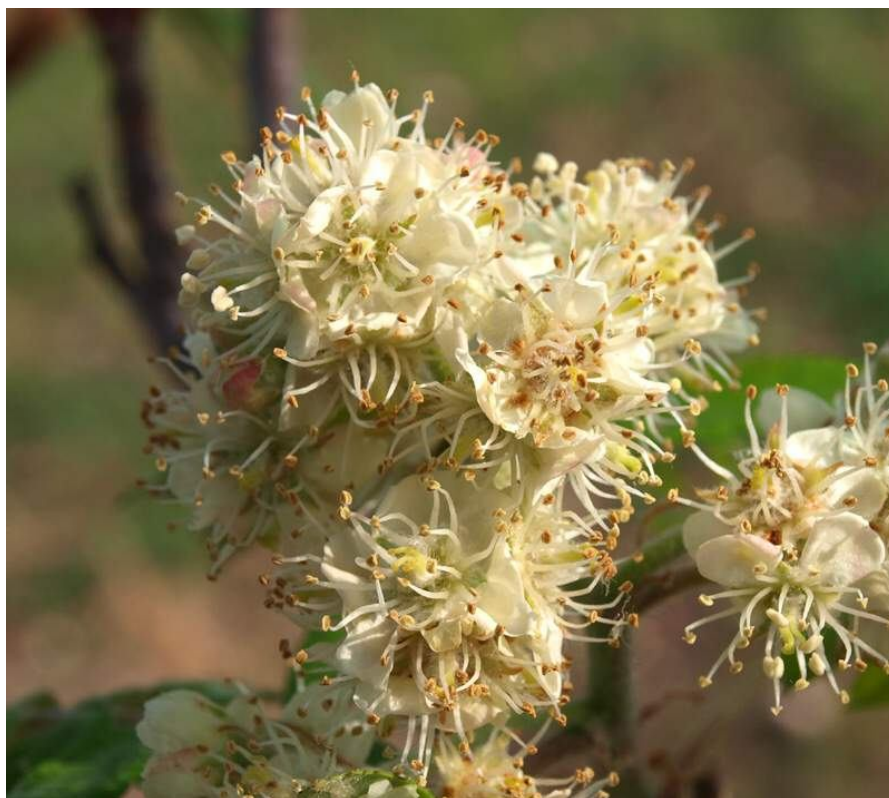
6. PŘÍLOHY

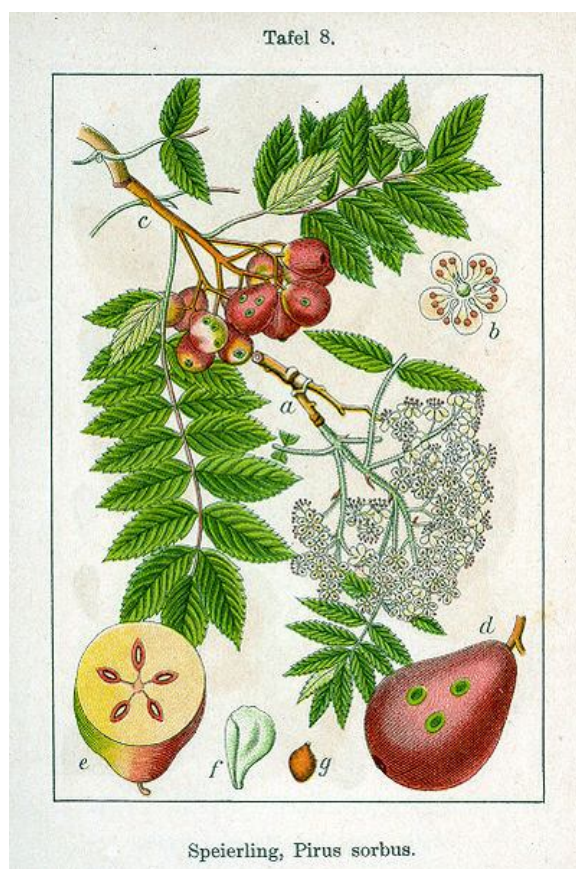
Obr. č. 1: *Sorbus domestica* – jeřáb oskeruše, solitér (Karber, 2008).

Obr. č. 2: Plody jeřábu oskeruše (Koč, 2007).

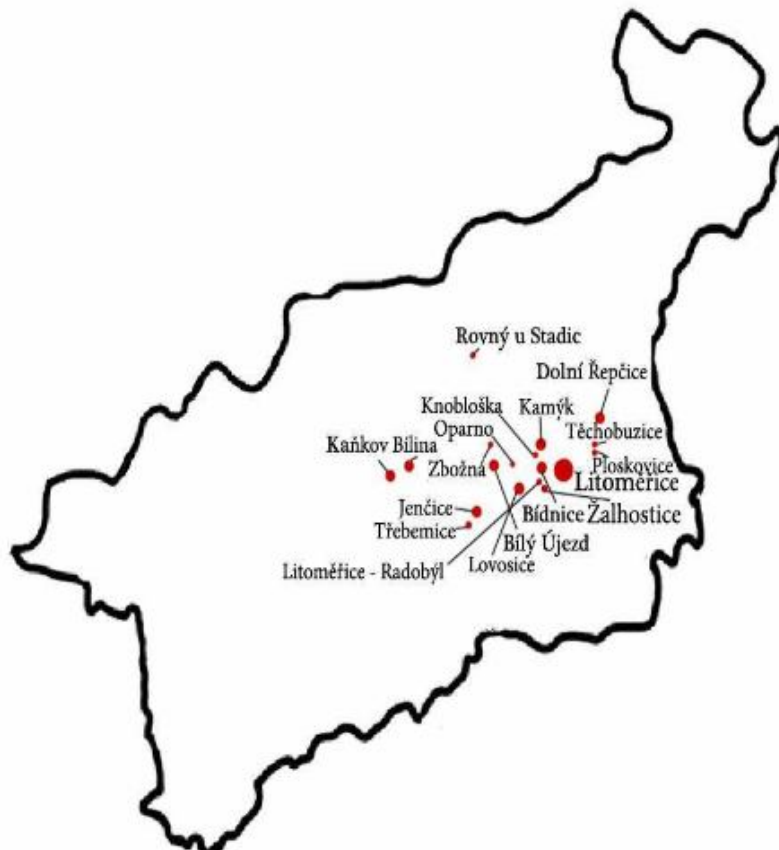
Obr. č. 3: Květ jeřábu oskeruše (Bono-Bari, 2009).

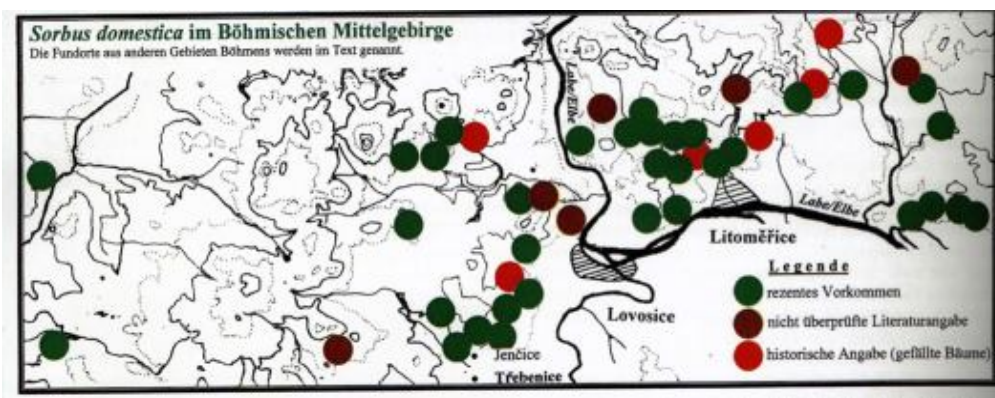
Obr. č. 3: Listy, palisty, květy, květenství, plody a průřez plodem jeřábu oskeruše (Sturm Jacob, 2006).

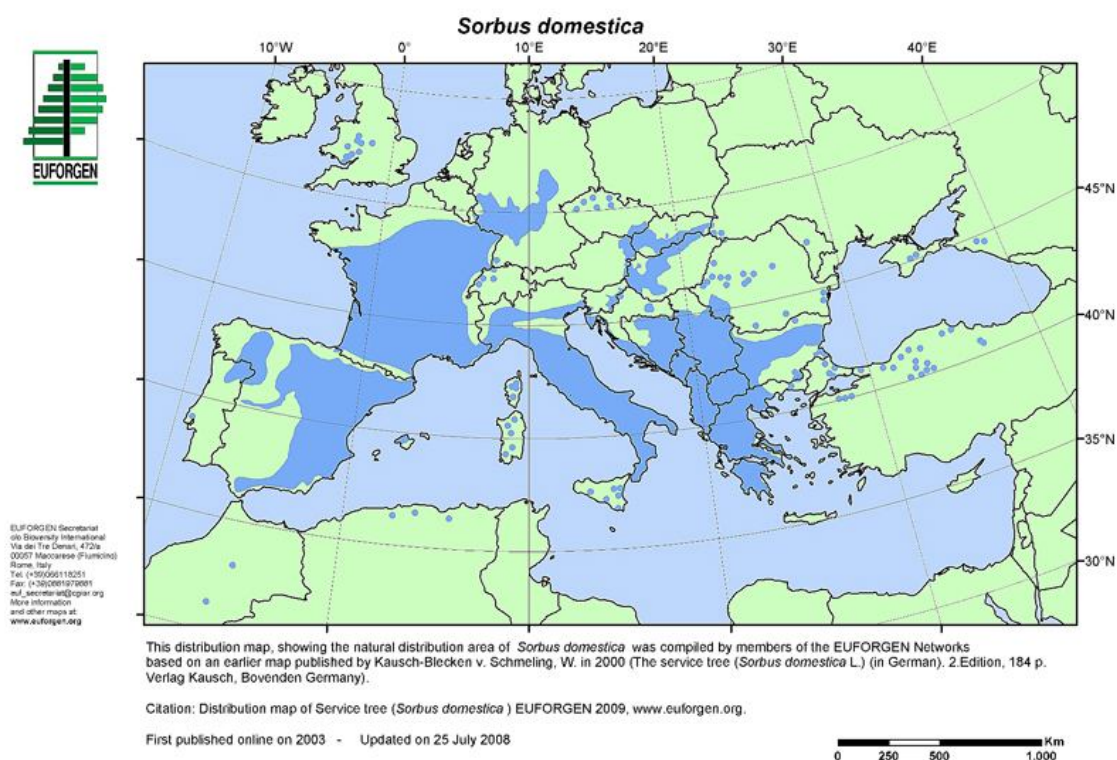
Obr. č. 4: Výskyt jeřábu oskeruše na Moravě (Stachová, 2012).

Obr. č. 5: Výskyt jeřábu oskeruše v severozápadních Čechách (Stachová, 2012).

Obr. č. 6: Výskyt jeřábu oskeruše v českém středohoří (Kubát, 2003).

Obr. č. 7: Rozšíření jeřábu oskeruše v Evropě (Euforgen, 2009).

Obr. č. 8: Soliterně rostoucí jeřáb oskeruše (Hroušek, 2011).

Obr. č. 9: Jeřáb oskeruše rostoucí ve společenstvu stromů (Fárová, 2012).

Obr. č. 10: Výrobky z oskeruše – použití plodů (Anonymus, 2010).

Obr. č. 11: Výrobky z oskeruše – použití dřeva (Anonymus, 2013a).

INEX - Sdružení dobrovolných aktivit za podpory obce Tvarožná Lhota, MAS Strážnicko, Region Slovácko, Slowfood ČR si Vás dovoluje pozvat na VII. ročník :

Oskorušobraní

na Salaši Travičná

nad obcí Tvarožná Lhota pod rozhlednou Travičná

v sobotu a neděli **24.9. a 25.9.011**
vždy od 10.00 do 18.00

Na programu bude: prohlídka areálu s interaktivními sochami, ochutnávky výrobků z oskoruší i výběrových vzorků oskorušovic, ochutnávka výrobků z oskoruší, vyhlášení „Královny oskeruší 2011“, výstava a ochutnávka starých a netradičních odrůd ovoce, poradna a prodej stromků vzácných ovocných dřevin, netradiční soutěže s oskorušemi, hry v přírodě pro malé i velké, řemeslné dílny a jarmark, vyjížd'ky na koních, country i cimbálová muzika.

Ochutnejte oskorušu – její síla přejde do Vás!

Obr. č. 12: Plakát zvoucí na Oskorušobraní (Anonymus, 2011a).

Obr. č. 13: Sad mladých oskeruší u Drslavic (Anonymus, 2011b).

Obr. č. 14: Znak organizace Tree for Europe (Anonymus 2013c).

Obr. č. 15: Mozaika jeřábu (Anonymus 2013d)

Obr. č. 15: Adamcova oskeruše (Tomášek, 2011).

Název	Katastrální území	Datum vyhlášení	Kategorie	Obvod kmene	Výška	Stáří	Zdravotní stav
Skalická oskeruš	Stříbrnice u Uherského Hradiště	25.11.2002	veterán	335 cm (2010)	15 m (2002)	150 let (2002)	dobrý
Mařatická oskeruše	Mařatice	20.5.2002	veterán	334 cm (2010)	12 m (2002)	150 let (2002)	velmi dobrý
Oskeruše u Kozojedska	Nitkovic	17.9.1997	veterán	303 cm (2009)	18 m (2009)	100 let (2009)	dobrý
Špirudova oskeruše	Tvarožná Lhota	26.4.2001	veterán	400 cm (2010)	12 m (2010)	300 let (2010)	silně poškozený
Karlava oskeruše	Strážnice na Moravě	26.4.2001	veterán	345 cm (2010)	13 m (2010)	300 let (2010)	dobrý
Nejedlíkova oskeruše	Kněždub	29.6.2000	veterán	316 cm (2010)	20 m (2010)	200 let (2010)	výborný
Adamcova oskeruše	Strážnice na Moravě	13.12.1999	veterán	460 cm (2010)	14 m (2010)	400 let (2010)	dobrý
Oskeruše v Zádveřicích	Zádveřice	2.5.2000	veterán	376 cm (2009)	22 m (2009)	250 let (1999)	dobrý
Oskeruše ve Zlíně	Zlín	22.8.2000	veterán	292 cm (2009)	16 m (2009)	neudáno	velmi dobrý
Oskeruše na Salaši	Salaš u Zlína	27.11.1996	veterán	285 cm (2001)	15,5 m (2009)	neudáno	dobrý
Věstonická oskeruše	Dolní Věstonice	16.3.2005	veterán	320 cm (2010)	18 m (2010)	120 let (2010)	velmi dobrý
Oskeruše u Dukejských	Boleradice	23.9.2003	veterán	252 cm (2009)	9,5 m (2009)	150 let (2003)	silně poškozený
Oskeruše na Nových Horách	Němčičky u Hustopečí	15.4.2000	veterán	335 cm (2009)	15 m (2009)	100 let (1999)	dobrý
Oskeruše na Soudné	Němčičky u Hustopečí	2.4.1999	veterán	278 cm (2009)	11 m (2001)	100 let (1998)	dobrý
Oskeruše u Těchobuzic	Těchobuzice	18.9.1998	veterán	314 cm (2009)	15 m (2009)	100 let (2000)	dobrý
Oskeruše u Bílého Újezdu	Bílý Újezd	18.2.1998	veterán	222 cm (2009)	12 m (2009)	80 let (2000)	dobrý
Oskeruše pod Lovošem	Oparno	17.11.1997	veterán	220 cm (2009)	19 m (2009)	75 let (2000)	dobrý
Oskeruše u Košťálova	Jenčice	17.12.1976	veterán	362 cm (2009)	17 m (2009)	120 let (2000)	dobrý
Oskeruše pod Radobýlem	Žalhostice	20.12.1993	veterán	263 cm (2009)	12 m (2009)	85 let (2000)	dobrý
Oskeruše u Radoštic	Radostice u Vchynice	3.5.2007	dospělec	286 cm (2009)	16 m (2009)	100 let (2007)	silně poškozený
Holíková oskeruše	Zádveřice	3.11.1999	dospělec	330 cm (2010)	17,5 m (2010)	250 let (1999)	dobrý
Hausnerova oskeruše	Bohuslavice u Kyjova	30.9.2009	dospělec	297 cm (2009)	17 m (2009)	200 let (2009)	dobrý
Oskeruše pod Plunary	Klobouky u Brna	13.1.2011	dospělec	206 cm (2009)	16,6 m (2009)	neuveдено	velmi dobrý
Oskeruše v Horní Řepčici	Horní Řepčice	3.3.2012	dospělec	263 cm (2012)	9 m (2012)	neuveдено	velmi dobrý

Tab. č. 1: Seznam památných stromů jeřábu oskeruše (zeleně označen nejstarší a zároveň největší jedinec) (Anonymus, 2013b).